

MUHAMMAD AMINXO‘JA MUQIMIY HAYOTI VA IJODIGA NAZAR

Urganch davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi: **Ahmedova Gulnoza**

Urganch davlat pedagogika instituti talabasi: **Avezova Mastura**

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek realizmining asoschilaridan biri Muhammad Aminxo‘ja Muqimiy, uning ziddiyatli hayoti va ijodiy yo‘li haqida qisqacha ma’lumot berilgan. Muqimiy yashab ijod qilgan davrning adabiy hayoti va bu muhitning Muqimiy ijodiga ta’siri haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: shoir, satirik, shoirli iqtidori, madrasa, o‘zbek adabiyoti, demokratik yo‘nalish, g‘azal, muxammas, hajviy asar

Ijodining ilk davrida qisman shaklbozlik unsurlari, san’atpardoqlik mayllariga berilish ham uchraydi. Lekin tezda bu xil an’analardan voz kechib, jamiyatdagi illatlarga, eskilik aqidalariga tanqidiy nazar bilan qaradi. She’rlarining tub mohiyatini inson kechinmalari, sevinch va alamlari, istak va armonlari, kurashlari tashkil etgan. Ularda do‘stlik, sadoqat, samimiyat, vafodorlik, sabot va matonat ulug‘langan va bular orqali shoir kishilarda yaxshi xususiyatlarni tarbiyalashga intilgan. Adolatli va baxtli zamoni orzu qilgan, shunday kunlar kelishiga ishongan. Muqimiy real muhabbatni, insonni kuylagan. She’rlarining tub mohiyatini inson kechinmalari, sevinch va alamlari, istak va armonlari, kurashlari tashkil etgan. Ularda do‘stlik, sadoqat, samimiyat vafodorlik, sabot va matonat ulug‘langan va bular orqali shoir kishilarda yaxshi xususiyatlarni tarbiyalashga intilgan. Adolatli va baxtli zamoni orzu qilgan, shunday kunlar kelishiga ishongan. Muqimiy dunyoqarashi va intilishlari bilan muhit o‘rtasidagi ziddiyat uning ijodida tanqidiy yo‘nalishni maydonga keltirgan. Bu uning hajviyotida ko‘proq aks etgan. Hajviyoti mazmunan satira va yumorga bo‘linadi. Satiralarida chor amaldorlari, ayrim mahalliy boylarning kirdikorlari ochib tashlangan («Tanobchilar» va boshqa) «Saylov», «Dar mazammati zamona» va boshqada o‘lkaga kirib kelayotgan kapitalistik va g‘ayriaxloqiy munosabatlar hamda ularning oqibatlarini ko‘rsatilgan. Shoirning o‘zi yozishicha, “Aynan yoqimsiz Qo‘qon aslzodalari meni nuqtai nazarlarimni ko‘rib chiqishga va o‘zimdagi yangi axloqiy va adabiy qarashlarni rivojlantirishga imkon berdi. Hafsalarning pir bo‘lishi menga katta yordam berdi” Ko‘rinib turganidek, Muqimiyning qalami o‘tkirlanishida ijtimoiy muhit alohida o‘rin tutadi. Adabiyot darslarida adib hayoti va ijodini o‘rganishda uning muallifi haqidagi ma’lumotlar ham alohida o‘rin tutadi. Mazkur ma’lumotlar asosan qayerdan olinadi? Ularni adiblarning o‘zlari yozib qoldirgan tarjimaiy hollardan, adib

haqida aytilgan zamondoshlar, uning tengdoshlari, ustozlari yoki shogirdlari, tanish-bilishlari va muxlislari tomonidan aytilgan yoki yozma holda yetib kelgan manbalardan olinishi mumkin.

Barchamizga ma'lumki, o'zbek adiblarimizning bizga qoldirib ketgan nodir ma'naviy boyliklardan bahramand bo'lish, har bir tarixiy davr ruhini bilish, xalqimizning turmush tarzi, shu davrga xos ijtimoiy munosabatlar ko'proq adib orqali kitobxonlar qalbiga yetib boradi. Bu boradagi eng yaxshi omillardan yana biri adib va yozuvchilarning asarlarida saqlanib qolgan materiallardir. Shuningdek, biografik ma'lumotlar o'z mazmuni bilan yoshlarni milliy ma'naviyatimizni anglash, his etish ruhida tarbiyalashda o'ziga xos o'rin tutadi. Masalan, Muqimiy haqida gapirib turib, Nikolay Ostroumov o'z maqolasida uning shaxsiga baho berib shunday degan edi: Shoirmi o'quvchiga qalandarsifat, darveshvash bir qiyofada taqdim etadi va asosiy mashg'ulotini taqvo va she'r yozishda zamondoshlari singari zullisonayn edi..."- deb ko'rsatadi.

Muqimiy lirikasi chuqur optimizm bilan sug'orilgan, hayotiylik ushbu lirikaning asosiy va yetakchi xususiyatlaridan. Muqimiy real muhabbatni, insonni kuylagan. She'rlarining tub mohiyatini inson kechinmalari, sevinch va alamlari, istak va armonlari, kurashlari tashkil etgan. Ularda do'stlik, sadoqat, samimiyat, vafodorlik, sabot va matonat ulug'langan va bular orqali shoir kishilarda yaxshi xususiyatlarni tarbiyalashga intilgan.

Muqimiy juda oddiy va kambag'allikda hayot kechirgan, hayotining so'nggi yillari kitoblardagi xatolarini to'g'irlash va ularni ko'chirish bilan o'tgan. U 1903 yilning 25 may kuni ellik uch yoshida vafot etadi. Shoir tomonidan turli janrdagi 100 dan ziyod she'rlar, shuningdek 30 ga yaqin hajviy asarlar yaratilgan. Muqimiyning hajviy qarashlari ulkan ijtimoiy va badiiy ahamiyatga ega bo'lgan. Muqimiy "Chin yurakdan haqqoniy insongina meni tushunadi" deb yozgan edi. Muqimiy nomi bilan O'zbekiston ko'chalari, O'zbekiston davlat musiqali teatri, Qo'qon davlat pedagogika instituti va boshqalar nomlangan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Yoqubov H., O'zbek demokrat shoiri Muqimiy, T., 1953
2. Zarifov H., Muhammad Amin Muqimiy, T., 1955;
3. Karimov F., Muqimiy. Hayoti va ijodi, T., 1970;
4. Karimov G'. O'zbek adabiyoti tarixi. 3-kitob, T.. 1975.
5. Karimov G'. Muqimiy hayoti va ijodi. T., 1970.
6. Ahmedov S. O'zbek demokratik adabiyotida she'riy hikoya. T., 2023
7. Karimov F., O'zbek adabiyoti tarixi, 3kitob, T., 1966, 1975, 1987.

